

ABD VE TÜRKİYE'DE MADDE KULLANIM İSTATİSTİKLERİ

KARŞILAŞTIRMALI BİR ANALİZ

2024

İNSANI HAYAT
DERNEĞİ

İÇİNDEKİLER

Özet	1
Giriş	2
Yöntem	4
Veri Toplama Süreci	5
Verilerin Analizi	5
Araştırmanın Sınırlılıkları	5
Bulgular	6
1.Türkiye’de Uyuşturucu Madde Kullanımına Dair Veriler	6
2.ABD’de Uyuşturucu Madde Kullanımına Dair Veriler	9
3.ABD ile Türkiye’ye Ait Karşılaştırmalı Veriler	13
Tartışma	14
Sonuç ve Öneriler	15
Kaynakça	17

Genel Yayın Yönetmenleri:

Yunus ÇETİNKOL

Erhan YORULMAZ

Editör:

Hakan KARAMAN

Hazırlayanlar:

Fatma KARAKUŞ

Muhammed Umut KAYMAKCI

ABD VE TÜRKİYE'DE MADDE KULLANIM İSTATİSTİKLERİ KARŞILAŞTIRMALI BİR ANALİZ

Özet

Bu araştırmada ABD ve Türkiye'de uyuşturucu madde kullanımına dair verilerin karşılaştırmalı bir analizini ortaya koymak amaçlanmıştır. Bu kapsamda bibliyografik bir araştırma gerçekleştirilmiştir. Araştırma verilerinin toplanması doküman analizi yöntemiyle yapılarak ülkelere ait veriler çeşitli rapor ve resmi sitelerden alınmıştır. Araştırmadan elde edilen veriler tablo ve grafikler halinde sunulmuştur. Araştırma neticesinde; ABD ve Türkiye'de madde kullanımının özellikle 15-25 yaş grubu için önemli bir sorun olduğu bulunmuştur. Her iki ülkede de en fazla kullanılan ve madde türleri içerisinde gerekli birimler tarafından en fazla el konulan maddenin esrar olduğu ortaya konulmuştur. Bunun yanı sıra Türkiye'de madde kullanımına bağlı suç olaylarının giderek artış gösterdiği, ABD'de ise bunun tam tersi bir ivme izlediği tespit edilmiştir. Sonuç olarak; dünyayı etkileyen sorunların önde gelenlerinden biri olan uyuşturucuya dair kapsamlı bilgiler edinmek, koruyucu çalışmalar için gerekli ve önemli bir adımı oluşturmaktadır. Bu araştırmanın uyuşturucu madde kullanımına ilişkin verileri detaylandırarak ortaya koyması ve her iki ülke arasında karşılaştırma imkanı sunması açısından gelecek araştırmalar için önemli bir perspektif sağladığı düşünülmektedir.

Giriş

Bağımlılık; genetik ve çevresel etmenler sonucu oluşan, beyindeki dopamin seviyesini artırarak kişide uyarıcı ya da rahatlatıcı bir etki uyandıran ve fiziksel, ruhsal, sosyal ve zihinsel açıdan yıkıcı sonuçları olan bir kronik hastalık olarak tanımlanmaktadır (ASAM, 2019; Mutlu, 2018; West, 2001, Young, 2011). Günümüz toplumlarında önemli bir halk sağlığı sorunu olan bağımlılık, Dünyada ve Türkiye’de alkol, uyuşturucu ve diğer madde kullanımları ile birlikte giderek daha fazla artış göstermektedir.

Bağımlılık yapıcı maddeler içerisinde yaygın olarak bilinen maddelerden birini uyuşturucu madde oluşturmaktadır. Yunanca uyku anlamındaki “narke” sözcüğünden gelen ve İngilizce’ye “narcotic” olarak geçen uyuşturucu sözcüğü; uyuşturma özelliği olan, uyuşturan, duymaz hale getiren, fiziksel ve ruhsal bağımlılığa yol açan, kişisel, toplumsal, ekonomik ve sosyal yönden çöküntü oluşturan, bağımlılık yapıcı maddeleri ifade etmektedir (SEKAM, 2016). Dünya Sağlık Örgütü (1994)’ne göre uyuşturucu madde; “sağlığı geliştirici bir amaç dışında alındığında organizmanın işlevlerini değiştiren ya da engelleyen herhangi bir madde” olarak yer almaktadır. Psikoaktif madde olarak da bilinen uyuşturucu/uyarıcı maddeler zihinsel süreçleri, davranışları ve farkındalığı geçici olarak değiştirerek etkileyen kimyasal maddelerdir (Gerrig ve Zimbardo,

2014). Uyuşturucu maddeler, bedene girdiklerinde ruhsal, davranışsal ve bedensel değişikliklere neden olan ve bağımlılığa sebep olan kimyasallar olarak bireylerde yıkıcı semptomları beraberinde getirmektedir (Ögel, 2010).

Günümüzde madde bağımlılığında ilk kullanım gönüllü olsa da zamanla madde aramanın kompulsif hale gelmesi, alınan madde miktarındaki artış, maddenin geri çekilmesinden sonra negatif duygu durumlarının oluşması şeklinde üç bileşen madde bağımlılığında önemli belirleyicilerdir. Bunları takiben aşerme (craving), kontrol kaybı ve fiziksel bağımlılık da görülen belirtiler arasında yer almaktadır (Echevarria-Cooper ve Kahnt, 2020; Mead ve Vezina, 2017). Biyolojik anlamda bazı semptomlar oluşturmasıyla beraber madde bağımlılığı, bireyin davranış örüntülerinde de önemli değişimler meydana getirmektedir (Osmanoğlu, 2017). Bu değişim bireyin sosyal, kişisel, duygusal ve yasal alanlarda sorunlar yaşamasına neden olmakta ve bireyi olumsuz duygu durumları ile baş etmek zorunda bırakmaktadır (Addolorato ve ark., 2012).

Uyuşturucu madde kullanımının yaygınlığına bakıldığında; National Survey on Drug Use and Health-Ulusal Uyuşturucu Kullanımı ve Sağlık Araştırması (NSUDH) 2021 raporuna göre; 12 yaş ve üzeri bireylerin %21.4'ünün (59.3 milyon) son bir yıl içinde en az bir defa yasa dışı madde kullandığı bildirilmiştir. Avrupa ülkelerinde dört yılda bir yapılan European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs (Alkol ve Diğer Uyuşturucularla İlişkin Avrupa Okul Anketi Projesi) (ESPAD) çalışmasının 2019'da yayınlanan raporuna göre; yaşam boyu en az bir defa sigara, alkol ve madde kullanım oranı sırasıyla %41, %79, %17 olarak bildirilmiştir. Maddele ilgili olarak bakıldığında, esrar %16, ekstazi %2.3, metamfetamin %1.1, kokain %1.9, eroin %0.9 olduğu bulunmuştur (ESPAD, 2020). Ülkemizde ise 2011 yılında TUBİM tarafından ülke örnekleminde ilk kez yapılan Türkiye'de Genel Nüfusta Tütün, Alkol ve Madde Kullanımına

Yönelik Tutum ve Davranış Araştırması (TUBİM GPS Araştırması) ve Türkiye’de Okullarda Tütün, Alkol ve Madde Kullanımına Yönelik Tutum ve Davranış Araştırması (TUBİM SPS Araştırması) sonuçlarına göre esrar dahil herhangi bir uyuşturucu maddeyi en az bir kez deneyenler (yaşam boyu madde kullanımı prevalansı) 15-64 yaş grubunda %2,7, 15-16 yaş grubunda ise %1,5 olarak belirlenmiştir.

Bu kapsamda her yaşta insanı etkileyen önemli bir sorun olarak bağımlılık alanında yapılan teorik ve pratik çalışmalar oldukça önemli hale gelmektedir. Madde bağımlılığına yönelik verilerin ortaya konulması, tartışılması ve alana yönelik çözüm önerilerinin getirilmesi bağımlılığın tedavi ve rehabilitasyonu açısından da etkin bir rol oynamaktadır.

Yöntem

Bu araştırma, betimleyici tarzda hazırlanmış bibliyografik bir çalışmayı oluşturmaktadır. Bibliyografya çalışmaları, sınırları belirlenmiş konulara ilişkin hali hazırda literatürün keşfedilmesini ve ulaşılan verilerin nicel, nitel ya da her iki tarzda yorumlanmasını içermektedir. Böylesi çalışmalar en temelde diğer araştırmacıların çalışmalarını ve söylemlerini bir araya getirmek, önceden yapılmış bilimsel çalışmalara eleştiri geliştirmek, konular arasında ilişki kurmak ve bir alana ilişkin temel konuları tanımlamak amacıyla yürütülmektedir (Creswell, 2016). Buna bağlı olarak araştırmada; ABD ve Türkiye örneklemleri üzerinden uyuşturucu madde kullanımına dair veriler detaylandırılarak verilerin karşılaştırmalı bir şekilde analiz edilmesi amaçlanmıştır.

Araştırmanın amacına yönelik elde edilmesi hedeflenen sorular şunlardır:

- ▶ ABD ve Türkiye’de uyuşturucu madde kullanım oranları nedir?
- ▶ ABD ve Türkiye’de uyuşturucu madde kullanıcılarının sosyo-demografik özellikleri nasıldır?
- ▶ ABD ve Türkiye’de en yaygın kullanılan uyuşturucu maddeler hangileridir?
- ▶ ABD ve Türkiye’de uyuşturucu madde kullanımında şüpheli, tutuklu ve hükümlü sayıları nedir?
- ▶ ABD ve Türkiye’de yakalanan uyuşturucu madde türlerinin dağılımı nasıldır?

Veri Toplama Süreci

Araştırmada veri toplama aracı olarak doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırmalarda araştırılması hedeflenen olgu veya olaylar hakkında yazılı veya görsel materyallerin toplanarak araştırmaya dahil edilmesi ile oluşturulan yöntem doküman analizi olarak tanımlanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2021). Araştırmada uyuşturucu bağımlılığında Dünyada ve Türkiye’de yayınlanan çeşitli raporlar incelenerek araştırma süreci gerçekleştirilmiştir. Araştırmada UNO-DC, SAMHSA, Türkiye Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi (TUBİM) verilerinden yararlanılmıştır. Raporda, ulaşılabilen güncel veriler kullanılarak bir değerlendirme gerçekleştirilmiştir.

Verilerin Analizi

Belirli bir alanda literatürün gelişimini ortaya koymaya yönelik kullanılan yöntemlerin başında bibliyometrik analiz yöntemi gelmektedir. Bibliyometri, bir disipline ait yayınların verilerini kullanarak bu disiplini matematiksel ve istatistiksel yöntemler ile analize tabi tutmaktır. Bibliyometrik çalışmalar bir alanda yapılan çalışmaları çeşitli değişkenler açısından sınıflandırarak o alanın durumunu ortaya koymaya, mevcut sorunları belirlemeye ve bu sorunlara yönelik çözümlerin gündeme taşınmasına katkı sağlamaktadır (Martinez, 2015; Üsdiken, 1993). Bu çerçevede mevcut araştırmada; ABD ve Türkiye örneklemleri üzerinden uyuşturucu madde kullanımına dair verileri karşılaştırmalı olarak ortaya koymak amaçlanmıştır.

Bibliyometri genel olarak betimsel bibliyometri ve değerlendirci bibliyometri olmak üzere iki kategoride ele alınmaktadır. Betimsel bibliyometri; ülke, yazar, yayın yılı, konu, disiplin vb. gibi değişkenlere göre literatüre ilişkin özellikleri vurgulayan çalışmaları kapsamaktayken değerlendirci bibliyometri yazarlar ve atıfların çeşitli değişkenlere göre analiz edilmesini içermektedir (Hertzal, 1987). Bu nedenle betimsel bibliyometri, bu çalışma açısından daha elverişli olması sebebiyle tercih edilmiştir. Bu doğrultuda araştırmada bu alanda ABD ve Türkiye’deki istatistikleri barındıran raporlar incelenerek karşılaştırmalı veriler sunulmuştur. Bu veriler

Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmanın ABD ve Türkiye olmak üzere yalnızca iki örneklem üzerinden ele alınması her iki ülke açısından verilere erişimin farklılık göstermesi çalışmanın en büyük sınırlılığını oluşturmaktadır. Bununla birlikte Türkiye’deki verilerin nispeten daha eski tarihli olması ve bu alanda ülke genelinde kapsamlı verilerin ortaya konulmaması çalışma açısından önemli bir zorluk oluşturmaktadır.

Ayrıca araştırmadaki analizler genel yaygınlık, bağımlılık çeşitleri, suç oranları gibi birkaç alan üzerinde yoğunlaşmaktadır. Bu alanda yapılması planlanan gelecek çalışmalar için örneklemin çeşitlendirilerek analiz kapsamının genişletilmesi önemli görülmektedir.

BULGULAR

Araştırma kapsamında ABD ile Türkiye’deki uyuşturucu madde kullanımına dair veriler detaylı bir şekilde ortaya konulmuştur. Bu veriler her iki örneklem grubu için ayrı başlıklar halinde ele alınmıştır. Daha sonra elde edilen veriler karşılaştırmalı olarak sunulmuştur.

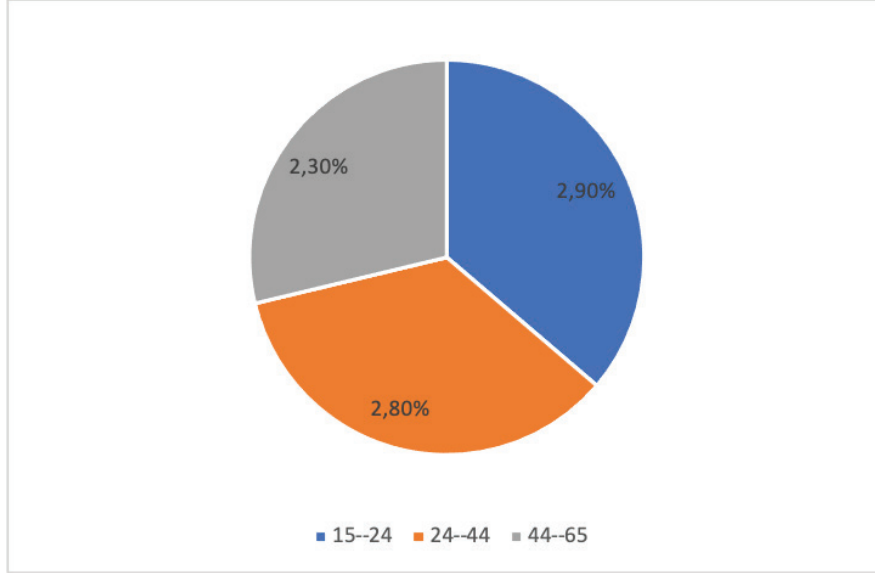
1. Türkiye’de Uyuşturucu Madde Kullanımına Dair Veriler

Türkiye’de genel popülasyon içerisinde uyuşturucu madde kullanımına bakıldığında; en güncel verilerin Türkiye Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi’nin (TUBİM) 2011 yılına ait olduğu görülmektedir. Bu araştırmanın verilerine göre; 15-64 yaş grubunda herhangi bir uyuşturucu maddeyi en az bir defa deneyenlerin oranı %2,7 olarak tespit edilmiştir. Bu oranın yaş gruplarına göre dağılımı ise 15-24 yaş arası %2,9; 24-44 yaş arası %2,8 ve 44-65 yaş arası %2,3 şeklindedir. Buna göre madde kullanımının yaş değişkeni ile ters orantılı bir dağılım gösterdiği anlaşılmaktadır.

Bununla birlikte araştırmanın sonuçlarına göre; madde türleri arasında esrar en fazla kullanılan uyuşturucu madde olarak belirlenmiştir. Araştırmaya katılanların %0,7’si, yaşam boyu en az bir

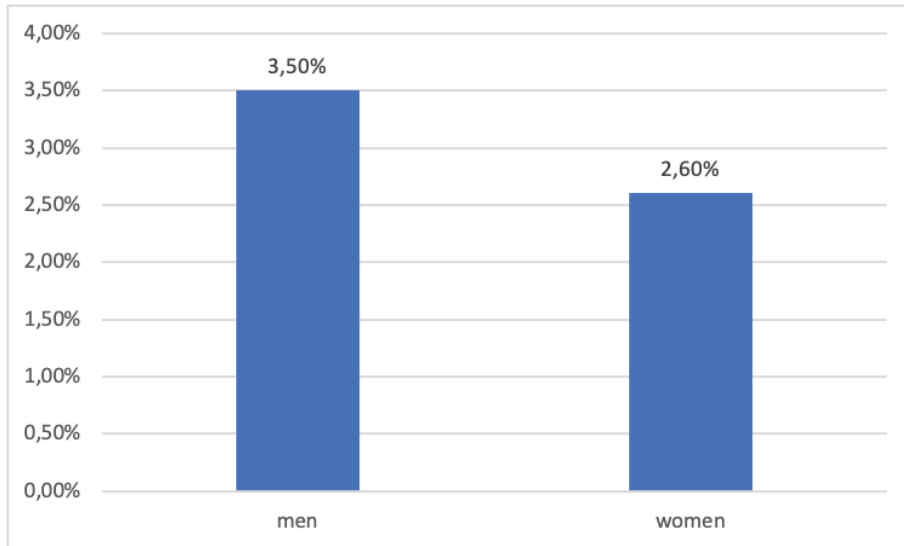
kez esrar kullandıklarını ifade etmiştir. Esrarı ilk kez kullanma yaşı ortalaması ise $20,89 \pm 3,99$ olarak belirlenmiştir.

Grafik 1: Madde Kullanımının Yaş Gruplarına Göre Dağılımı¹

TUBİM 2011 verilerine göre madde kullanımının cinsiyete göre dağılımına bakıldığında erkeklerin madde kullanım oranı %3,5 iken kadınlarda bu oran %2,6 olarak bulunmuştur.

Grafik 2: Madde Kullanımının Cinsiyete Göre Dağılımı²

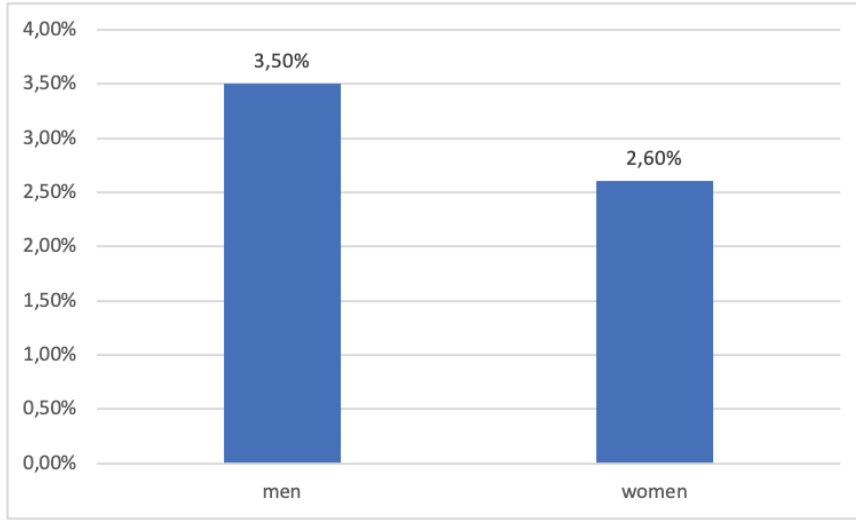

¹ Türkiye Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi (TUBİM) 2013 raporu üzerinden veriler alınmıştır. <https://www.narkotik.pol.tr/kurumlar/narkotik.pol.tr/Arsiv/TUBIM/Documents/TURKIYE%20UYUSTURUCU%20RAPORU%202013.pdf>

² TUBİM 2013 raporu üzerinden veriler alınmıştır. <https://www.narkotik.pol.tr/kurumlar/narkotik.pol.tr/Arsiv/TUBIM/Documents/TURKIYE%20UYUSTURUCU%20RAPORU%202013.pdf>

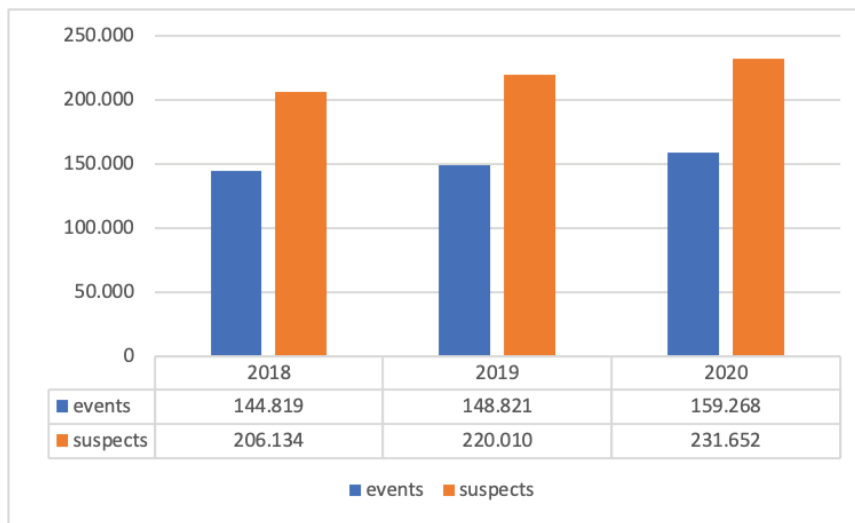
Eğitim düzeyine ait verilere bakıldığında ise uyuşturucu madde kullananların %2,6'sının eğitiminin olmadığı, %2,4'ünün ilkokul, %3,2'sinin ortaokul, %2,6'sının lise, %3,1'inin üniversite mezunu olduğu belirlenmiştir.

Grafik 3: Madde Kullanımının Eğitim Düzeyine Göre Dağılımı³

Türkiye örneklemini üzerinden ele alınan 2018, 2019 ve 2020 verileri uyuşturucu madde ile ilgili şüpheli ve olay sayısı grafikte gösterilmiştir. Grafiğe bakıldığında 2018 yılından 2020 yılına kadar uyuşturucu maddeye yönelik müdahale operasyonlarının ve uyuşturucu madde ile ilgili suçlardan dolayı şüpheli olan kişi sayısının yıllara göre artış gösterdiği göze çarpmaktadır.

Grafik 4: Uyuşturucu Maddeye Dair Yıllara Göre Şüpheli ve Olay Sayısı⁴

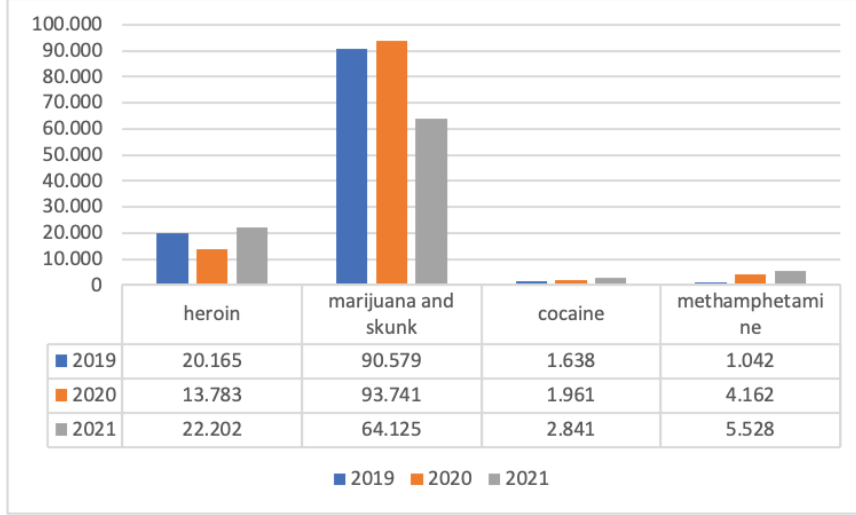

³ TUBİM 2013 raporu üzerinden veriler alınmıştır. <https://www.narkotik.pol.tr/kurumlar/narkotik.pol.tr/Arsiv/TUBIM/Documents/TURKIYE%20UYUSTURUCU%20RAPORU%202013.pdf>

⁴ TUBİM 2021 raporu üzerinden veriler alınmıştır. <https://www.narkotik.pol.tr/kurumlar/narkotik.pol.tr/TUB%-C4%B0M/2021-Turkiye-Uyusturucu-Raporu.pdf>

Yakalanan madde türlerinin yıllara göre dağılımı ise kg olarak aşağıdaki grafikte sunulmuştur. Buna göre en fazla yakalanan maddenin tüm yıllarda esrar ve skunk olduğu görülmektedir. En az yakalanan maddenin ise tüm yıllarda kokain olduğu anlaşılmaktadır.

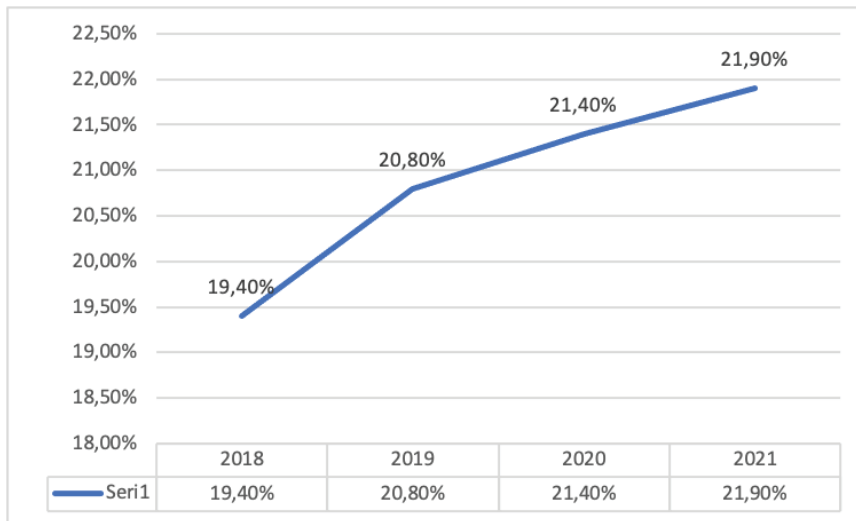
Grafik 5: Yakalanan Uyuşturucu Madde Türlerinin Yıllara Göre Dağılımı⁵

2. ABD'de Uyuşturucu Madde Kullanımına Dair Veriler

ABD'de uyuşturucu madde kullanımına dair son yıllara ait veriler esas alınmıştır. Bu veriler madde kullanımının ciddi oranlara sahip olduğunu göstermektedir. Dağılıma bakıldığında; 2018 yılından 2021 yılına kadar madde kullanımının doğru orantılı olarak artış gösterdiği görülmektedir.

Grafik 6: Uyuşturucu Madde Kullanımının Yıllara Göre Dağılımı⁶

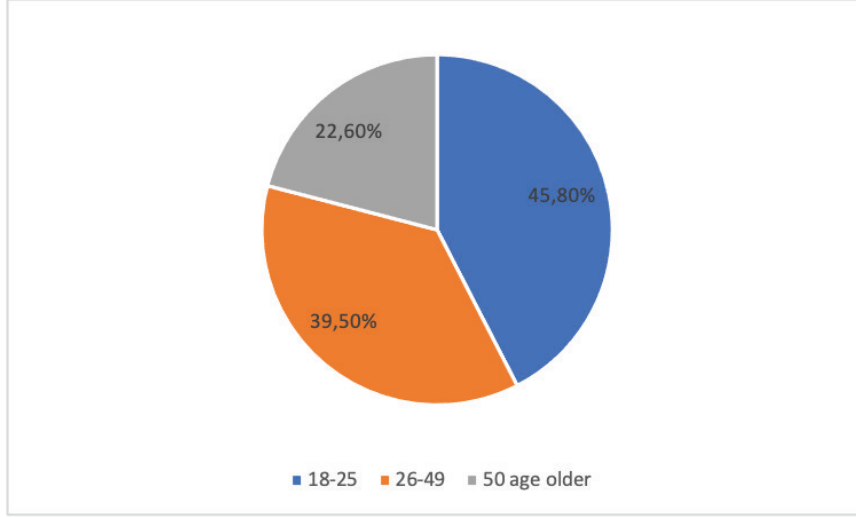

⁵ TUBİM 2022 raporu üzerinden veriler alınmıştır. <https://www.narkotik.pol.tr/kurumlar/narkotik.pol.tr/TUB%-C4%B0M/Ulusal%20Yay%C4%B1nlar/Turkiye-Uyusturucu-Raporu-2022.pdf>

⁶ SAMHSA raporları üzerinden veriler alınmıştır.

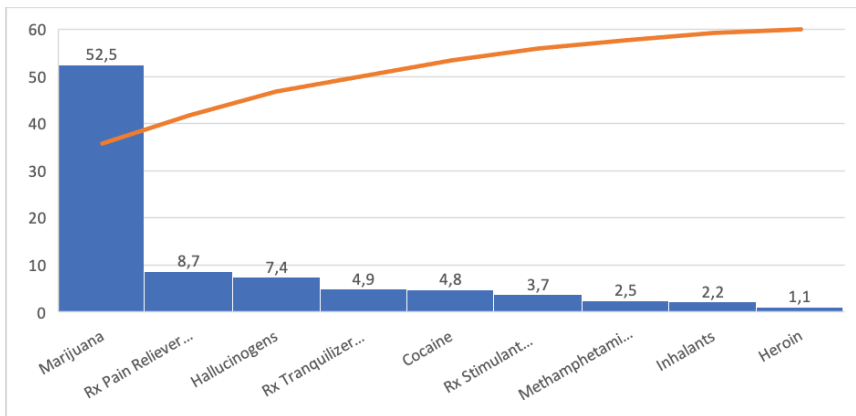
Madde kullanımının yaş gruplarına göre dağılımına bakıldığında ise; 18-25 yaş arası %45,80; 26-49 yaş arası %39,50 ve 50 yaş ve üzeri %22,60 oranında madde kullanan bireylerin olduğu görülmektedir.

Grafik 7: 2021 Yılı Uyuşturucu Madde Kullanımının Yaş Gruplarına Göre Dağılımı⁷ ABD örnekleminde mad-

de kullanım türlerini ele alan en güncel grafik 2021 yılına aittir. 2021'de 12 yaş ve üzeri kişiler arasında 61,2 milyon kişinin yasa dışı uyuşturucu kullandığı belirlenmiştir. En çok kullanılan uyuşturucu madde ise 52,5 milyon kişi tarafından kullanılan esrardır. En yaygın ikinci yasa dışı uyuşturucu kullanımı türü, 8,7 milyon kişi tarafından kötüye kullanılan reçeteli ağrı kesicilerdir. Daha az sayıda kişi ise aşağıda gösterilen diğer yasa dışı uyuşturucuları kullanmaktadır.

Grafik 8: Uyuşturucu Madde Türlerinin Dağılımı⁸

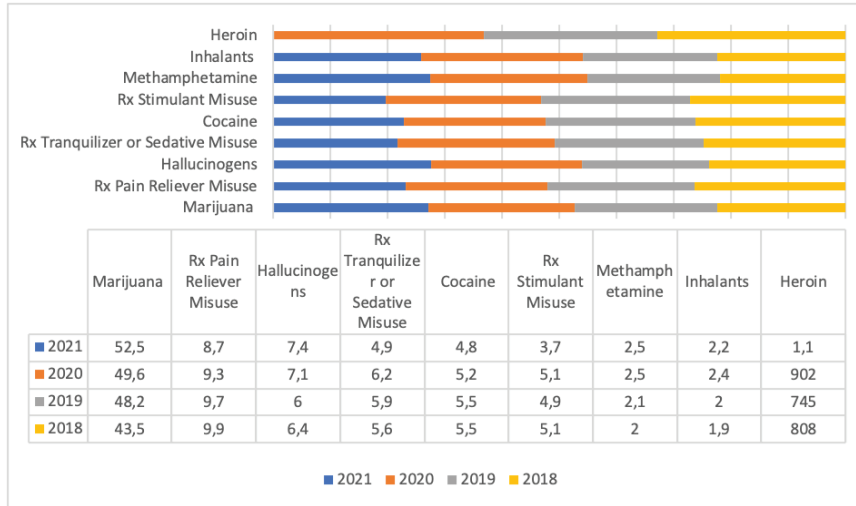

⁷ SAMHSA 2018, 2019, 2020, 2021 raporları üzerinden veriler alınmıştır.

⁸ SAMHSA 2021 üzerinden veriler alınmıştır. <https://www.samhsa.gov/data/sites/default/files/reports/rp-t39443/2021NSDUHFRRRev010323.pdf>

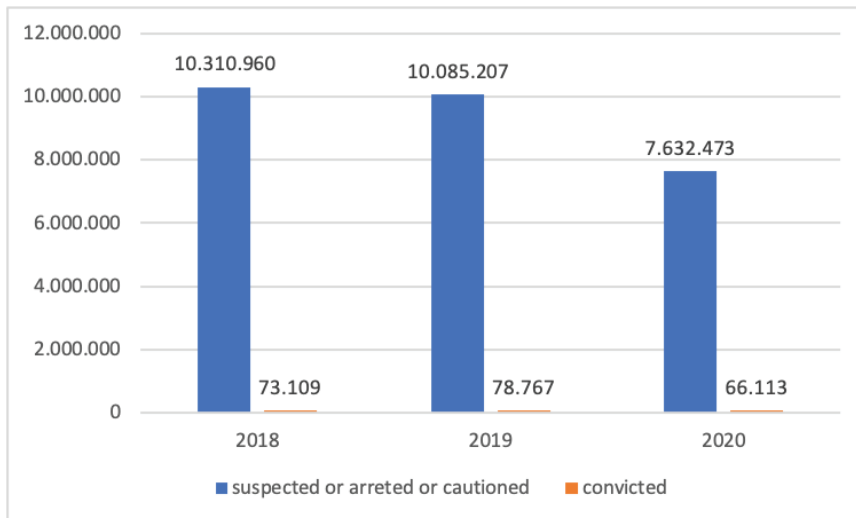
Aşağıdaki grafik ise ABD’deki uyuşturucu madde türlerinin yıllara göre dağılımını göstermektedir. Dağılıma bakıldığında; uyuşturucu madde türleri içerisinde en fazla kullanılan maddenin ciddi bir fark ile tüm yıllarda esrar olduğu görülmektedir. İkinci sırada ise ağır kesiciler yer almaktadır. En az tercih edilen maddenin ise eroin olduğu grafikten anlaşılmaktadır.

Grafik 9: Uyuşturucu Madde Türlerinin Yıllara Göre Dağılımı⁹

Uyuşturucu madde ile ilgili suçlara yönelik UNODC raporlarının son 3 yıla ait verileri yıl bazında grafikte gösterilmiştir. Dağılıma bakıldığında; şüphelenilen, tutuklanan ve uyarılan kişi sayısının yıllara göre azalması dikkat çekmektedir. Bununla birlikte hükümlü sayısında herhangi bir artış veya azalışın söz konusu olmadığı, hükümlü sayısının yıllara göre değişken bir ivme izlediği görülmektedir.

Grafik 10: Uyuşturucu Madde ile İlgili Suçlara Yönelik Şüphelenilen, Tutuklanan ve Uyarılan Kişi Sayısı¹⁰

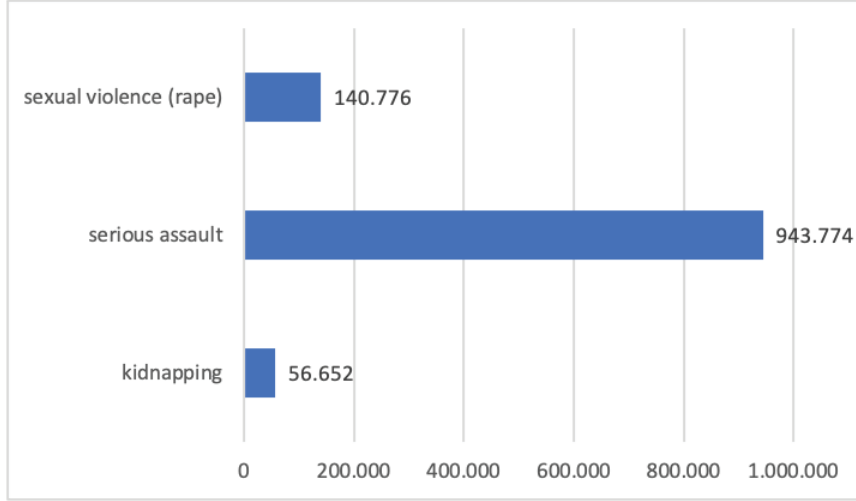

⁹ SAMHSA 2018, 2019, 2020, 2021 raporları üzerinden veriler alınmıştır.

¹⁰ UNODC üzerinden veriler alınmıştır. <https://dataunodc.un.org/dp-cjs-persons-arrested>

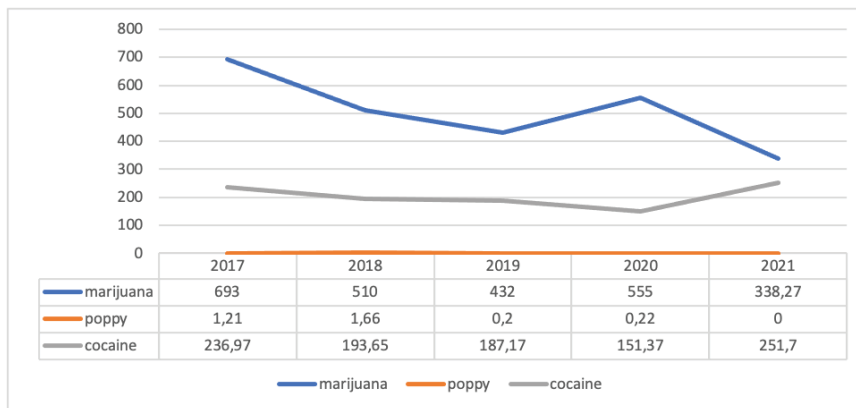
Benzer bir başka grafik olarak uyuşturucu madde kullanımına bağlı suçlar grafikte yer almaktadır. Grafiğe bakıldığında; madde kullanımına bağlı ciddi saldırı suçu 943.774 kişi sayısı ile ilk sırada yer almaktadır. Grafikte yer alan diğer bir suç türünü ise 140.776 kişi ile cinsel şiddet oluşturmaktadır. 56.652 kişinin ise madde kullanımına bağlı adam kaçırmaya suçunu işlediği görülmektedir.

Grafik 11: Uyuşturucu Madde Kullanımına Bağlı Suçlar¹¹

ABD örneklemini üzerinden yakalanan madde türlerinin yıllara göre dağılımı ton olarak aşağıdaki grafikte sunulmuştur. Buna göre en fazla yakalanan maddenin tüm yıllarda esrar olduğu görülmektedir. Kokainin ise 2. sırada yer aldığı ve haşhaşın bu maddeler içerisinde en az yakalanan madde olduğu yer almaktadır.

Grafik 12: Yakalanan Uyuşturucu Madde Türlerinin Yıllara Göre Dağılımı¹²

¹¹ UNODC üzerinden veriler alınmıştır. <https://dataunodc.un.org/dp-crime-violent-offences>

¹² UNODC verileri üzerinden alınmıştır. <https://dataunodc.un.org/content/country-list>

3. ABD ile Türkiye'ye Ait Karşılaştırmalı Veriler

İlk olarak Türkiye'deki verilere bakıldığında bu alanda genel popülasyon üzerinden yapılan en güncel verilerin 2011 yılına ait olması veriler üzerinde karşılaştırma yapmayı zorlaştırmaktadır. Verilere göre; 2013 yılına dair TUBİM raporu genel popülasyonda uyuşturucu madde kullanım oranının %2,7 olduğunu göstermektedir. ABD'de en güncel veri olarak alınan SAMHSA verileri ise %21,9 oran ile 53,2 milyon insanın en az bir yasa dışı madde kullandığını göstermektedir. ABD'deki son 4 yıla ait veriler ise madde kullanımının giderek arttığını ortaya koymaktadır.

Türkiye ve ABD örneklemleri üzerinden genel popülasyonda uyuşturucu madde kullanımının yaş grupları açısından dağılımına bakıldığında; Türkiye'de en fazla madde kullanımının %2,9'luk oran ile 15-24 yaş grubuna ait olduğu görülmektedir. 2002 yılında 72 ilde yapılan kapsamlı bir çalışmada da 15-24 yaş grubunda 25 yaş üstüne göre madde kullanım yaygınlığının daha yüksek olduğu yer almaktadır (Işıklı, 2002). Bir başka kapsamlı araştırma ise 2019 yılında Emniyet Genel Müdürlüğü Narkotik Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı tarafından İçişleri Bakanlığının projesi olarak gerçekleştirilmiştir. 81 ilde yürütülen bu çalışmada uyuşturucu suçlarından dolayı soruşturma gören 15.328 şüpheli üzerinden elde edilen sonuçlar; madde kullanımı açısından en riskli grubun %47.1 oran ile 25-34 yaş olduğunu ve en fazla kullanılan maddenin %51.9'lık oran ile esrar olduğunu ortaya koymaktadır (NSMDB, 2020). ABD'deki veriler de benzer şekilde bu bulgulara paralellik göstermektedir. Buna göre ABD'de en fazla madde kullanımı 18-25 yaş grubunda görülmektedir. Bu açıdan uyuşturucu madde kullanımının genç popülasyonda daha yaygın olduğu her iki örneklem üzerinde de ortaya konulmaktadır.

Uyuşturucu madde kullanımında çeşitli madde türleri karşımıza çıkmaktadır. Bu maddelerden bazıları kullanıcılar tarafından daha yaygın olarak tercih edilmektedir. Araştırma kapsamında Türkiye örneklemleri üzerinden ele alınan TUBİM verilerine göre uyuşturucu madde kullanımında en fazla tercih edilen maddenin %0,7'lik oran ile esrar olduğu görülmektedir. Ülkemizde genel popülasyonda yapılan çalışmaların yanı sıra yürütülen kapsamlı çalışmalar da esrarın özellikle gençlerde daha yaygın olarak kullanılan bir madde olduğunu göstermektedir. Buna yönelik olarak; UNODC tarafından 2003 yılında öğrencilerle yapılan çalışmada yaşam boyu en az bir kez esrar kullanım yaygınlığı %5.1, ecstasy %3.2, uçucu madde %5.2, sedatif hipnotik ilaçlar %5.4, eroin %2.8, flunitrazepam %3.1 olarak belirlenmiştir (UNDCO, 2023). 2010 yılında İstanbul'da 31.272 lise öğrencisinin dahil edildiği çalışmada da yaşam boyu en az bir kez sigara %45.5, alkol %32.5, esrar %3.3, uçucu madde %2.4, ekstazi kullanımı ise %1.6 bulunmuştur (Ünlü ve Evcin, 2014). 22.623 öğrencisi ile yapılan bir başka çalışmada ise; madde türlerinin kullanım oranı sigara %32.8, alkol %6.8, bonzai %2.1, bally %1.6, esrar %0.7 ve ekstazi %0.4 olarak bildirilmiştir (Uzun ve Kelleci, 2018). Bu sonuçlar ABD ile karşılaştırıldığında bulguların paralellik gösterdiği görülmektedir. Buna göre; UNODC 2021, 2020, 2019

ve 2018 verilerinde tüm madde türleri içerisinde en fazla tercih edilen madde olarak esrarın ilk sırada yer aldığı görülmektedir.

Küreselleşme ile birlikte iletişim teknolojisinde yaşanan gelişmeler, yasa dışı uyuşturucu türleri ve kaçakçılık yöntemlerinde radikal değişikliklere neden olmaktadır. Ulusal ve uluslararası yasa dışı uyuşturucu pazarlarındaki madde türlerinin çeşitliliğinde ve miktarlarında da önemli artışlar yaşanmaktadır. Buna bağlı verilerden biri olan yakalanan uyuşturucu madde türlerine ilişkin sonuçlar Türkiye ile ABD arasında benzer bir yapının olduğunu göstermektedir. Buna göre; Türkiye Uyuşturucu Raporlarına bakıldığında en fazla yakalanan madde türü esrardır. ABD verilerinde de madde türleri içerisinde esrarın yakalanan madde olarak ilk sırada yer aldığı görülmektedir.

Uyuşturucu madde kullanımına bağlı olarak işlenen suçlara yönelik ülkelerin kendilerine ait müdahale girişimleri bulunmaktadır. Araştırmada ABD ve Türkiye verilerinin eş değer olması açısından 2018, 2019 ve 2020 sonuçları esas alınmıştır. Buna bağlı olarak Türkiye örneğine bakıldığında 2018, 2019 ve 2020 verileri uyuşturucu madde ile ilgili şüpheli ve olay sayısında yıllara göre artışın yaşandığını göstermektedir. ABD'de UNODC raporlarının 2018, 2019 ve 2020'ye ait verileri ise şüphelenilen, tutuklanan ve uyarılan kişi sayısının yıllara göre azaldığını, hükümlü sayısının ise yıllara göre değişkenlik gösterdiğini ortaya koymaktadır. Bu sonuçlar iki ülke arasında uyuşturucu ile ilgili suç oranlarında farklılığın söz konusu olduğunu göstermektedir.

Uyuşturucu madde ile ilişkili olarak madde kullanımı, temini, satımı gibi birçok alanda farklı suç türleri mevcuttur. Türkiye ve ABD örneği üzerinden bu suç türlerine bakıldığında; ABD verilerinde UNODC raporuna göre uyuşturucu ile ilgili suçların önemli bir orana sahip olduğu, en fazla işlenen suçların ciddi saldırı, cinsel şiddet ve adam kaçırmaya olarak yer aldığı tespit edilmiştir. Türkiye'de ise genel popülasyon üzerinde yapılan herhangi bir çalışma bulunmamaktadır. Bunun yanı sıra geniş örneklem üzerinden yapılan çalışmalar madde kullanımı ile suç ve şiddetin önemli bir korelasyona sahip olduğunu ortaya koymaktadır. İstanbul ili Bağcılar ilçesinde 2627 kişiye uygulanan bir araştırmada madde kullanımı ile suç ve şiddet arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu; madde kullanımı ile fiziksel şiddete maruz kalma, fiziksel şiddet uygulama ve çeşitli şiddet davranışları gösterme arasında pozitif korelasyonun var olduğu tespit edilmiştir (Ünlü ve Evcin, 2014). Geriye dönük olarak hasta kayıtlarının incelenerek alkol ve madde kullanan hastaların sosyodemografik özelliklerinin araştırıldığı bir çalışmada ise madde bağımlıları arasında suç öyküsü oranının %52.2 olduğu tespit edilmiştir (Bulut ve ark, 2006).

Tartışma

Bu araştırmada uyuşturucu madde kullanımına dair veriler ABD ve Türkiye örneği üzerinden ele alınmıştır. Bu kapsamda her iki ülke açısından uyuşturucu madde kullanımı, yaş grupları,

cinsiyet, madde türleri ve maddeye bağlı işlenen suç türleri incelenmiştir. Elde edilen verilerden yola çıkılarak sonuçlar karşılaştırmalı bir şekilde ortaya konulmuştur.

Araştırma sonucunda elde edilen veriler; ABD ve Türkiye’de uyuşturucu kullanımının önemli bir sorun olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte Türkiye’deki ülke genelinde yaygınlığı ele alan en güncel verilerin TUBİM 2011 yılına ait olması iki ülke arasında elverişli bir kıyaslama yapmayı zorlaştırmaktadır. Bunun yanı sıra ülkedeki kullanımın her iki ülke için de genç nüfusta yaygın olması madde kullanımının gelecek yıllar için önemli bir risk unsuru oluşturduğunu gözler önüne sermektedir.

Uyuşturucu madde türlerinin kullanımı; erişim, tüketim, ulaşılabilirlik, maddiyat gibi çeşitli unsurlar açısından değişkenlik göstermektedir. ABD ve Türkiye örneğine bakıldığında bulguların paralellik gösterdiği, madde türleri arasında en fazla tercih edilen madde olarak esrarın ilk sırada yer aldığı bulgulanmıştır. Bununla birlikte Türkiye’deki ve Amerika’daki verilere bakıldığında en fazla yakalanan madde türünün esrar olduğu belirlenmiştir.

Uyuşturucu madde kullanımına bağlı olarak işlenen suçlara bakıldığında ise uyuşturucu madde ile ilgili şüpheli ve olay sayısında yıllara göre artışın yaşandığı görülmektedir. ABD’de ise UNODC raporları şüphelenilen, tutuklanan ve uyarılan kişi sayısının yıllara göre azaldığını, hükümlü sayısının ise yıllara göre değişkenlik gösterdiğini ortaya koymaktadır. Uyuşturucu madde ile ilişkili olan suç türleri ise ABD verilerine göre en fazla işlenen suçların ciddi saldırı, cinsel şiddet ve adam kaçırmaya olarak yer aldığı tespit edilmiştir. Türkiye’de genel popülasyon üzerinde yapılan herhangi bir çalışmaya rastlanılmamıştır.

Tüm bu bulgulara bağlı olarak uyuşturucu madde kullanımına dair daha kapsamlı bilgiler edinmek, koruyucu çalışmalar için gerekli ve önemli bir adım olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu tür araştırmaların yıllar içerisinde yinelenmesi madde kullanım yaygınlığının artış hızını göstermekte son derece yararlı olmaktadır.

Sonuç ve Öneriler

Dünya genelinde olduğu gibi Türkiye’de de uyuşturucu bağımlılığı önemli bir toplumsal sorun olarak güncelliğini korumaktadır. Günümüzde bağımlılık yapan maddelerin çeşitliliğinin giderek arttığı ve bu maddelere erişimin kolaylaştığı bilindiğinden buna dair çözüm önerileri de önemli hale gelmektedir. Bu kapsamda araştırma sonucunda ABD ve Türkiye’de uyuşturucu bağımlılığı sorununa çözüm noktasında şu öneriler sunulmuştur:

- ▶ Uyuşturucu madde ticareti ve dağıtımını ile mücadelede uluslararası iş birliği artırılmalıdır. Ulusal ve uluslararası düzeyde sorunun tanımlanmasından çözüm önerilerine kadar yüksek düzeyli bir uzlaşma ve iş birliği sağlanması son derece önemlidir. Hükümetler ve uluslararası kuruluşlar bu konuda daha yüksek düzeyli iş birliklerine girmeli ve sorunun çözümüne yönelik farklı alternatifler yaygınlaştırılmalıdır.
- ▶ Uyuşturucu maddeye yönelik tutumlar ve politikalar değiştirilmelidir. Uyuşturucu madde kullanımının bir suç değil, bir sağlık sorunu olarak değerlendirilmesi, bağımlılığın önlenmesi ve tedavisinde önemli rol oynamaktadır. Bu doğrultuda; ruh sağlığı alanında ulusal politikaların oluşturulması ve geliştirilmesi önerilmektedir.
- ▶ Bu alana dair eğitim ve bilinçlendirme çalışmaları artırılarak gençlerin, ailelerin ve toplumun uyuşturucu madde kullanımının riskleri konusunda bilinçlendirilmeleri gerekmektedir.
- ▶ Uyuşturucu bağımlılığı tedavisine yönelik hizmetler geliştirilmeli ve bu noktada uyuşturucu bağımlılarının tedaviye erişimi kolaylaştırılmalıdır.
- ▶ Madde kullanımı ile ilgili önleme çalışmaları disiplinler arası bir yaklaşımla ele alınmalıdır. Madde bağımlılarının tedavisi için yeterli sayıda sosyal hizmet uzmanı, psikolog, pedagoğ, psikiyatrist gibi yetişmiş elemanların bulunduğu rehabilitasyon ve terapi merkezlerinin sayısı artırılmalı, nitelik ve nicelik açısından iyileştirilmelidir.
- ▶ Uyuşturucu kullanımı ve bağımlılığı ile mücadele, uzmanlık ve teknik bilginin çok önemli olduğu bir süreç olmakla birlikte en az onun kadar önemli olan, mücadele konusundaki istek, fedakârlık ve kararlılıktır. Bu yönüyle mücadele toplumun her kademesindeki bireye farklı sorumluluklar yüklemektedir. Özellikle genç nesil ile doğrudan muhatap olan anne-babaların ve öğretmenlerin bu süreçteki rolü oldukça önemlidir.

Kaynakça

ASAM. (2019). Definition of Addiction. Erişim Tarihi: 17.01.2024 Erişim: <https://www.asam.org.tr/raporlar>

Addolorato, G., Leggio, L., Hopf, F. W., Diana, M., Bonci, A. (2012). Novel Therapeutic Strategies for Alcohol and Drug Addiction: Focus On Gaba, İon Channels And Transcranial Magnetic Stimulation. *Neuropsychopharmacology*, 37, 163-177.

Bulut, M., Savaş, H. A., Cansel, N., Selek, S., Kap, Ö., Yumru, M., Vırit, O. (2006). Gaziantep Üniversitesi Alkol ve Madde Kullanım Bozuklukları Birimine Başvuran Hastaların Sosyodemografik Özellikleri, *Bağımlılık Dergisi*, 7, 65-70.

Creswell, J. W. (2016). Araştırma Deseni-Nicel, Nitel ve Karma Yöntem Yaklaşımları. Ankara: Eğiten.

Echevarria-Cooper, S. L., Kahnt, T. (2020). The Role of Memory in Addiction: A Commentary on Bornstein and Pickard Memory Sampling Theory, *Neuropsychopharmacol.* 0. 1-2.

ESPAD Group. ESPAD Report 2019: Results from the European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs. Luxembourg: EMCDDA Joint Publications, 2020. https://www.emcdda.europa.eu/publications/joint-publications/espac-report-2019_en

Gerring, J. R., Zimbardo, G. P. (2014). Psikoloji ve Yaşam (Çev. Ed. Gamze Sart), Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim ve Danışmanlık.

Hertzal, D. H. (1987). Bibliometrics, History of The Development of Ideas İn. *Encyclopedia Of Library And Information Science*, 42(7), 144-219.

İşıkli, S., Irak, M. (2002). Türkiye’de Madde Kullanımı ve Bağımlılığı Profili Araştırması: 2002 Yılı Madde Kullanımı Geniş Alan Araştırması. 55-65, Nihai rapor, Türk Psikologlar Derneği.

Martinez, M. A., Cobo, M. J., Herrera, M., Herrera-Viedma, E. (2015), Analyzing The Scientific Evolution of Social Work Using Science Mapping. *Research on Social Work Practice*, 25(2), 257-277.

Mead, N. ve Vezina, P. (2017). Drug Addiction, Neuroscience And Biobehavioral Psychology, 1-9.

Mutlu, E. (2018). Madde Bağımlılığı ve İnsan Evrimi, *Bağımlılık Dergisi*, 19(1), 17-22.

Narkotik Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı Narkolog Projesi Analiz Raporu (2020). <https://dosyamerkez.saglik.gov.tr/Eklenti/38517/0/narkolog-projesi-analiz-raporupdf.pdf>

Osmanoğlu, D. E. (2017). Üniversite Öğrencilerinin İçme Nedenleri ve Madde Bağımlılığından Korunma Öz-Yeterlilik Davranışlarının Belirlenmesi ve İçme Nedenlerine Dair Görüşleri, *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 35, 198-222.

Ögel, K., Tamar, D. (1996). Uyuşturucu Maddeler ve Öğrenci Anketi Bulguları, AMATEM-Özel Okullar Derneği Yayını, Prive Ltd., İstanbul, s. 12-23.

Ögel, K. (2010). Sigara, Alkol ve Madde Kullanım Bozuklukları: Tanı, Tedavi ve Önleme. İstanbul: Yeniden Yayınları.

SAMHSA. (2018). Key Substance Use and Mental Health Indicators in the United States:

Results from the 2018 National Survey on Drug Use and Health Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim: <https://www.samhsa.gov/data/sites/default/files/cbhsq-reports/NSDUHFFR2017/NSDUHFFR2017.pdf>

SAMHSA. (2019). Key Substance Use and Mental Health Indicators in the United States: Results from the 2019 National Survey on Drug Use and Health Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim: <https://www.samhsa.gov/data/sites/default/files/reports/rpt29393/2019NSDUHFFRP-DFWHTML/2019NSDUHFFR1PDFW090120.pdf>

SAMHSA. (2020). Key Substance Use and Mental Health Indicators in the United States: Results from the 2020 National Survey on Drug Use and Health Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim:

<https://www.samhsa.gov/data/sites/default/files/reports/rpt35325/NSDUHFFRPDFWHTMLFiles2020/2020NSDUHFFR1PDFW102121.pdf>

SAMHSA. (2021). Key Substance Use and Mental Health Indicators in the United States: Results from the 2021 National Survey on Drug Use and Health Erişim Tarihi: 17.02.2024, Erişim:

<https://www.samhsa.gov/data/sites/default/files/reports/rpt39443/2021NSDUHFFR-Rev010323.pdf>

SEKAM, Türkiye Gençlik Raporu Gençliğin Özellikleri, Sorunları, Kimlikleri ve Beklentileri, İstanbul, 2016.

TUBİM (Türkiye Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi), Bağımlılık Yapıcı Maddeler ve Bağımlılık ile Mücadele, 2019 Türkiye Raporu, Ankara: TUBİM. <https://www.narkotik.pol.tr/kurumlar/narkotik.pol.tr/TUB%C4%B0M/Ulusal%20Yay%C4%B1nlar/2019-TURKIYE-UYUSTURUCU-RAPORU.pdf>

Uzun, S., Kelleci, M. (2018). Substance Abuse İn High School Students: Their Self- Efficacy To Avoid Substance Abuse and Related Factors, *Düşünen Adam*, 31, 356-363.

UNODC, United Nations Office on Drugs and Crime, Erişim Tarihi: 17.01.2024, Erişim: <https://dataunodc.un.org/content/country-list>

Ünlü, A., Evcin, U. (2014). İstanbul'da Liseli Gençler Arasındaki Madde Kullanım Yaygınlığı ve Demografik Faktörlerin Etkileri. *Literatür Sempozyum*, 1(6), 2-11.

Üsdiken, B., ve Pasadeos, Y. (1993), Türkiye'de Örgütler ve Yönetim Yazını, *Amme İdaresi Dergisi*, 26 (2), 73-93.

West, R. (2001). Theories of Addiction, *Addiction*, 96, 3-13.

WHO, (1994). *Lexicon of Alcohol and Drug Terms*. Erişim Tarihi: 15.02.2024, Erişim: <http://whqlibdoc.who.int/publications/9241544686.pdf>

Yıldırım, A., Şimşek, H. (2021). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (12. Baskı). Seçkin Yayıncılık.

Young, K. S., Yue, X. D., Ying, L. (2011), Prevalence Estimates and Etiologic Models of Internet Addiction, *Internet Addiction: a Handbook and Guide to Evaluation and Treatment*, Ed.: K.S. Young, C.N. Abreu, Wiley & Sons, New Jersey, 3-18.

İNSANI HAYAT
DERNEĞİ